

37(08)
P88

Софія РУСОВА

*Вибрані
педагогічні
твори*

Книга перша

В наші часи бути гарним педагогом — це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки. Тільки великим зусиллям таких апостолів Україна матиме чесних діячів-патріотів, вмілих практичних робітників і соціально об'єднану, інтелектуально розвинену народну масу.

С. Русова

37(08)
P88

Софія РУСОВА

325815 12

Вибрані педагогічні твори

У двох книгах
Книга перша

К

Державна
науково-педагогічна бібліотека
України
04060, м.Київ, вул.М.Берлінського, 9

Київ
«Либідь»
1997

говорять польською, в суді, в місті чути або російську, або польську, або єврейську мови, а білоруська тільки в самій хаті землероба. Ця народна мова, і бідність, і приниженість злились у білоруського народу ніби в одне нероздільне ціле, із якого він хоче вирватись всіма силами. Ось чому, навіть наймаючи собі вчителя сам, білорус доручає йому вчити його дітей рідною білоруською мовою, але навчати їх і польською, і російською, щоб могли вони і в «пани» і в «люди» вийти, а не залишитись темними «тутейшими» трудівниками.

Білорусія, дійсно, займає таке серединне становище поміж великоросами і поляками, що це бажання народу цілком раціональне і ніяк не суперечить націоналізації білоруської школи: навчання починається і ведеться білоруською мовою, згідно з оновленими програмами нових національних шкіл, де один рік, а де і декілька років. З другого чи третього року навчання починається вивчення російської і польської мови, які в рівній мірі необхідні білорусу у всіх його промислових справах. Тепер, при обговоренні питання про загальне навчання, необхідно ставити і питання про націоналізацію школи у білорусів. Це єдина умова можливості освіти цього народу і оздоровлення ненормального життя Білорусії.

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА

Ідея національної школи вже пустила міцне коріння в ґрунті всевітнього виховання. Намагання усіх народів до забезпечення своєї власної державної і культурної незалежності наvertsають їх до національної школи, бо усім уже зрозуміло, наскільки нація, яка пройшла через таку школу, буде дужчою другої нації, яка її не проходила. Школа — великий фактор для остаточного формування нації.

Ідею націоналізації школи не можна відділити від демократичного розвитку сучасних народів, тільки вона остаточо утворює націю. Перш ніж уяснити собі, якою повинна бути національна школа, треба вияснити собі, що означає «національна»?

Якими ж засобами керує національна школа?

Першим засобом є мова. Мова є найголовнішим засобом для розвитку розуму. Вона дає певні уявлення, які зливаються з розумінням самої речі. Мова повинна бути простою, ясною, як просте ще мислення дитини, але вона мусить бути красивою. В національній школі мова мусить стояти на чолі так званого гуманітарного навчання і виховання. Потєбня зазначає, що мова — засіб утворення думки.

Велике значення в національній школі має вивчення літератури, вона має проводитись з першого ступеня дитсадка. Там вона складається з найпростішого матеріалу, народних казок, пісень, загадок, прислів'їв.

Ідучи далі, від дитячого садка до школи, ми теж знаходимо силу розкішного мовно-літературного матеріалу в народній творчості, народних думках і історичних піснях. Це може служити чудовим матеріалом для читання і декламацій.

Крім народної літератури, національна школа використовує твори найкращих письменників. Наша українська класична література вся пройнята щирим демократизмом і гарячим патріотизмом. Учням треба було зрозуміти цей напрямок і дати належну оцінку. Разом з тим треба вияснити і вартість художньої краси форми, яка є у М. Коцюбинського, Лесі Українки, Г. Чупринки і ін.

Національна школа потребує і самостійної роботи учнів; письмові праці учнів мусять бути дуже різноманітні, і треба навчати учнів вільно, коректно і красиво володіти мовою. Певну допомогу в цьому надає шкільний театр. В національній школі необхідним є вивчення стародавньої мови свого народу. Далі — діалекти — то є природні відмінності мови в різних місцевостях, які склалися на протязі історії завдяки різним умовам життя, під впливом різних сусідств. В місцевих діалектах більше архаїчних висловлювань, форм. Бажано, щоб вони не щезли під впливом літературної мови, навпаки, потроху входили в літературу, збагачували її народними виразами. Школа повинна ставитися до різних діалектів з увагою, а не висміювати їх слова і вирази.

Поруч із мовою в національній школі велике значення надається вивченню історії і релігії. Ці предмети дуже сприяють розвитку національної свідомості. Історичне навчання має 2 засоби: 1-й — історичні оповідання, 2-й засіб — то суть досліди, наукові праці, які звертаються до розуму учнів.

Щодо релігійного навчання, воно мусить позбавитися свого догматичного характеру і прийняти більш морально-життєвий напрямок. Велике значення мають хорові співи, духовні і церковні. В національній школі не можна не звернути увагу на вивчення географії, ця наука близька до природознавства.

Одним із виявів національної свідомості є національне мистецтво і воно має велике значення для естетичного виховання.

Нові національні школи повинні будуватись в національному стилі: рушники, портрети, квіти, народні інструменти, вертепи, гончарство.

Естетичне виховання не може бути не національним. В школі повинен бути добрий розпорядок навчання, програми; певні методи вище підносяться ще більше особою вчителя. В національній школі вчитель не може не бути патріотом, щирим і глибоким. В усьому навчанні він повинен додержуватись правди. Правда мусить бути єдиним ґрунтом, на якому він буде своє навчання і виховання.

Велика місія учителя національної школи — в його руках майбутність народу, бо діти, які вийдуть із школи, мають бути каменярами у відбудові молодої української держави, мають розробити свою культуру, свої національні скарби.

Національна школа мусить мати всі ступені від дитячого садка до університету. Для учнів школа повинна стати чимось рідним, що задовольняє усі потреби. Дає їм не тільки знання, але і розваги, дає радість власної творчості і щастя спільного товариського життя. Моральний авторитет вчителя повинен стояти високо, як старшого товариша, з ним обмірковують всі шкільні справи (бібліотека, театр, екскурсії і т. д.).

При школі мусить існувати маленький шкільний кооператив з касою взаємної допомоги учням; мусить панувати соціальне, а не комерційне значення кооперативної справи. Для допомоги товаришам молоді кооператори мають закупати по дешевих цінах книги і підручники, зошити. Якщо хто з учнів потребує матеріальної допомоги, мати для цього кошти. Шкільний кооператив не мусить сходити на комерційний шлях. Він має бути засобом соціального виховання і товариської допомоги. Говорячи про національну школу, не можна забути про доросле населення. Для них також потрібно організувати національну школу, викладати: рідну мову, історію, географію, а для піднесення свідомості утворити національні хори, театр, вистави, книгозбірні.

Щаслива та нація, яка має змогу утворити в своїй державі національну школу для всієї людності; вона сміло може дивитися на своє майбутнє: національна освіта дасть їй змогу посилити свої економічні можливості і широко розвинути культурні творчі сили. Національна школа, освіта потребує колосальної роботи численних робітників, величезних коштів, але все це мусить бути, бо це — гасло нашого відродження.

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА У РІЗНИХ НАРОДІВ

У всіх народів перше свідоме національне почуття виявляється насамперед у боротьбі за рідну школу, і рідна